

Лебедик Леся Вікторівна,
доктор педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри мистецтвознавства та
позашкільної освіти Полтавського
національного педагогічного університету
імені В. Г. Короленка, м. Полтава

ВИКОРИСТАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ХАРТІЇ ВІЛЬНОЇ ЛЮДИНИ У КУРСІ «ОСНОВИ ПСИХОКОРЕКЦІЇ»

В умовах війни росії проти України великого значення набуває професійна підготовка майбутніх психологів на засадах Української Хартії вільної людини (УХВЛ) – документа, який формує систему цінностей, орієнтовану на розвиток свободи особистості, її відповідальність та самореалізацію. Використання УХВЛ у курсах психокорекції дозволяє посилити акцент на особистісному розвитку, що важливо як для майбутніх психологів, так і для їхніх майбутніх вихованців.

Як показав аналіз публікацій, дослідження проблеми використання УХВЛ у підготовці майбутніх психологів можуть базуватися на методологічних працях В. Андрущенка, І. Бега, С. Гончаренка, І. Зязюна, В. Кременя, Н. Ничкало та ін., напрацюваннях Тернопільського обласного комунального інституту післядипломної педагогічної освіти [7], Т. Дудки [3], О. Колесник [4], В. Стрельнікова [8–10], О. Сухомлинської [11], та ін. Однак, слабо дослідженими є питання використання УХВЛ у курсі «Основи психокорекції», тому розглянемо їх на основі попередніх праць [1–2; 5–6].

Звернемо увагу на цінності УХВЛ та їх значення у курсі «Основи психокорекції». УХВЛ формулює набір ключових цінностей, що спрямовані на розвиток особистості вільної, відповідальної та моральної. У контексті курсу «Основи психокорекції» ці цінності є важливими інструментами, що допомагають підтримувати психологічну рівновагу, самосвідомість та здатність до самореалізації у дітей та підлітків. Далі розглянемо, які конкретні цінності Хартії можуть бути інтегровані у програми психокорекції.

1. *Свобода і відповідальність.* Свобода визначається як здатність особистості приймати рішення і діяти без примусу. У курсі «Основи психокорекції» свобода є ключовим компонентом для формування внутрішньої автономії учня. Це особливо важливо у роботі з дітьми та підлітками, щоб вони могли відчувати свободу самовираження без страху перед осудом чи покаранням. Відповідальність доповнює свободу, навчаючи особистість брати на себе наслідки власних рішень. У психокорекції це допомагає дітям усвідомлювати причинно-наслідкові зв'язки та розвивати навички самоконтролю. Наприклад, у курсі «Основи психокорекції» під час групових занять учасникам дається можливість обговорювати проблемні ситуації та шукати власні рішення, що розвиває відповідальність за власні дії.

2. *Гідність і толерантність.* Гідність як внутрішнє відчуття власної цінності важлива для розвитку здорової самооцінки. У психокорекції психологи допомагають дітям побороти відчуття меншовартості та невпевненості в собі. Толерантність сприяє прийняттю інших без оцінки та упередження. В умовах курсу «Основи психокорекції» толерантність формує атмосферу довіри та взаємоповаги. Наприклад, у курсі «Основи психокорекції» рекомендовано створення безпечного простору, де діти можуть висловлювати свої думки та емоції, не боятись осуду. Це допомагає усунути соціальні бар'єри та стимулює їх особистісний розвиток.

3. *Критичне мислення та самоусвідомлення.* Критичне мислення розвиває здатність до аналізу, рефлексії та прийняття зважених рішень. Це допомагає учням оцінювати свої вчинки і коригувати поведінку. Самоусвідомлення забезпечує розвиток емоційного інтелекту і здатності керувати власними почуттями. Це особливо важливо у роботі з дітьми, які потребують допомоги у вираженні емоцій та самоконтролі. Наприклад, у курсі «Основи психокорекції» йде навчання, щоб учасники групових занять могли рефлексувати щодо власної поведінки та дій інших, що розвиватиме навички самопізнання та емоційного контролю.

4. *Повага до різноманітності та єдність*. Хартія закликає до прийняття різних точок зору та поваги до індивідуальних особливостей. У психокорекції це виражається у створенні умов для прийняття унікальності кожного учня. Єдність означає вміння співпрацювати, навіть коли люди мають різні погляди чи досвід. Це сприяє формуванню соціальних навичок та здатності до командної роботи. Наприклад, у курсі «Основи психокорекції» готуємо майбутніх психологів до того, що психотерапевтичні групи мають працювати на принципах взаємоповаги, допомагати дітям навчитися співпраці та емпатії, що особливо важливо для соціальної адаптації.

Українська Хартія вільної людини є важливим методичним компонентом курсу. У індивідуальній роботі – у процесі психокорекції психолог використовує елементи УХВЛ для розвитку самоусвідомлення та розуміння особистої ціннісної системи клієнта; у груповій психокорекції використання цінностей Хартії дозволяє сформувати атмосферу довіри й підтримки в групах, зокрема для обдарованих дітей, які можуть відчувати соціальну ізоляцію.

Хартія також орієнтує на формування моральної стійкості та самоактуалізації, розвиток людяності, здатності до самоактуалізації та критичного мислення. Це особливо важливо у психокорекції обдарованих дітей, які потребують умов для реалізації свого потенціалу без перевантаження і вигорання. Щодо психоедукації батьків і психологів зазначимо, що через принципи УХВЛ можна здійснювати просвітницьку роботу з батьками обдарованих дітей, розвиваючи їхнє розуміння свободи, відповідальності та емоційного супроводу. Це допомагає створити сприятливе середовище для розвитку дитини як у школі, так і вдома.

Отже, використання цінностей УХВЛ у курсі «Основи психокорекції» сприяє всебічному розвитку особистості, психологи зможуть допомогти дітям сформувати здорову самооцінку, критичне мислення і соціальні навички; інтегруючи принципи УХВЛ, створити сприятливе середовище для гармонійного розвитку та самореалізації учнів. В цілому, інтеграція УХВЛ в курс «Основи психокорекції» дозволяє створити ціннісну базу для роботи з

дітьми, підсилюючи акцент на свободі, відповідальності й толерантності. Це сприяє формуванню гармонійної особистості, яка здатна розвивати свій потенціал у згоді зі своїми цінностями та потребами соціуму.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Безручко Т. Р., Лебедик Л. В. Роль соціального педагога у формуванні в учнівської молоді професійних ціннісних орієнтацій. *Ціннісні орієнтири сучасної освіти в умовах сьогодення крізь призму Української Хартії вільної людини* (м. Тернопіль, Україна, 27 жовт. 2023 р.). *Науковий, методичний, інформаційний збірник Тернопільського обласного комунального інституту післядипломної педагогічної освіти* / Редколегія: О. М. Петровський, В. С. Мисик, І. М. Вітенко, О. І. Когут, Ю. Ч. Шайнюк, Т. В. Магера, Ф. І. Полянський, С. В. Костюк, Н. Б. Стрийвус, Г. І. Герасимчук. Тернопіль : ТОКІППО, 2023. 276 с. С. 122–127. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/22469>

2. Вауліна Д. В., Лебедик Л. В. Формування толерантності в учнівської молоді в руслі Української Хартії вільної людини. *Ціннісні орієнтири сучасної освіти в умовах сьогодення крізь призму Української Хартії вільної людини* (м. Тернопіль, Україна, 27 жовт. 2023 р.). *Науковий, методичний, інформаційний збірник Тернопільського обласного комунального інституту післядипломної педагогічної освіти* / Редколегія: О. М. Петровський, В. С. Мисик, І. М. Вітенко, О. І. Когут, Ю. Ч. Шайнюк, Т. В. Магера, Ф. І. Полянський, С. В. Костюк, Н. Б. Стрийвус, Г. І. Герасимчук. Тернопіль : ТОКІППО, 2023. 276 с. С. 127–131. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/22470> (ЮвЗПО)

3. Дудка Т. О. Використання Української Хартії вільної людини як елемент формування громадянської свідомості учнівської молоді. *Інноваційна педагогіка*. 2021. № 27. С. 34–39.

4. Колесник О. С. Психокорекція у педагогічній діяльності: теорія і практика. – Харків : Основа, 2020. 320 с.

5. Лебедик Л. В. Підготовка педагогів для закладів позашкільної освіти на засадах партнерства у контексті Української Хартії вільної людини. *Формування національної ідентичності українця через цінності Української Хартії вільної людини* (м. Тернопіль, Україна, 20-21 жовт. 2022 р.). *Науковий, методичний, інформаційний збірник Тернопільського обласного комунального інституту післядипломної педагогічної освіти* / Редколегія: О. М. Петровський, В. С. Мисик, І. М. Вітенко, О. І. Когут, Ю. Ч. Шайнюк, Т. В. Магера, Ф. І. Полянський, С. В. Костюк, Н. Б. Стрийвус, Г. І. Герасимчук. Тернопіль: ТОКІППО, 2022. 491 с. С. 270–274.

6. Лебедик Л. В. Технології навчання майбутніх педагогів закладів позашкільної освіти на засадах Української Хартії вільної людини. *Ціннісні орієнтири сучасної освіти в умовах сьогодення крізь призму Української Хартії вільної людини* (м. Тернопіль, Україна, 27 жовт. 2023 р.). *Науковий, методичний, інформаційний збірник Тернопільського обласного комунального інституту післядипломної педагогічної освіти* / Редколегія: О. М. Петровський, В. С. Мисик, І. М. Вітенко, О. І. Когут, Ю. Ч. Шайнюк, Т. В. Магера, Ф. І. Полянський, С. В. Костюк, Н. Б. Стрийвус, Г. І. Герасимчук. Тернопіль : ТОКІППО, 2023. 276 с. С. 247–251. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/22468>

7. Методичні рекомендації з впровадження національно-патріотичного виховання в освітньому процесі. Тернопільський обласний комунальний інститут післядипломної педагогічної освіти. URL : <https://ippo.edu.te.ua>

8. Стрельніков В. Ю. Педагогічні основи забезпечення особистісного і професійного розвитку студентів засобами інноваційних технологій навчання : монографія. Полтава : РВВ ПУСКУ, 2002. Кн. 1. 295 с. Кн. 2. 230 с.

9. Стрельніков В. Ю. Партнерство суб'єктів освітнього процесу в технології ситуаційного навчання на засадах Української Хартії вільної людини. *Формування національної ідентичності українця через цінності Української Хартії вільної людини* (м. Тернопіль, Україна, 20-21 жовт. 2022 р.). *Науковий, методичний, інформаційний збірник Тернопільського обласного комунального інституту післядипломної педагогічної освіти* / Редколегія: О. М. Петровський, В. С. Мисик, І. М. Вітенко, О. І. Когут, Ю. Ч. Шайнюк, Т. В. Магера, Ф. І. Полянський, С. В. Костюк, Н. Б. Стрийвус, Г. І. Герасимчук. Тернопіль: ТОКІППО, 2022. 491 с. С. 413–418.

10. Стрельніков В. Ю. Ціннісні орієнтири неперервної освіти, яка стимулює індивідуальну освітню траєкторію педагога в умовах війни. *Ціннісні орієнтири сучасної освіти в умовах сьогодення крізь призму Української Хартії вільної людини* (м. Тернопіль, Україна, 27 жовт. 2023 р.). *Науковий, методичний, інформаційний збірник Тернопільського обласного комунального інституту післядипломної педагогічної освіти* / Редколегія: О. М. Петровський, В. С. Мисик, І. М. Вітенко, О. І. Когут, Ю. Ч. Шайнюк, Т. В. Магера, Ф. І. Полянський, С. В. Костюк, Н. Б. Стрийвус, Г. І. Герасимчук. Тернопіль : ТОКІППО, 2023. 276 с. С. 148–151.

11. Сухомлинська О. В. Виховання особистості в сучасній системі освіти: духовні та етичні аспекти. Київ : Педагогічна думка, 2019. – 256 с.

12. Українська хартія вільної людини. *Uainfo.org*. URL : <https://uainfo.org>

УДК 37.017.4

Магера Тетяна Володимирівна,
методист, в.о. заступника директора
з науково-педагогічної та виховної роботи
Тернопільського обласного комунального
інституту післядипломної педагогічної
освіти, м. Тернопіль

ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ НА ОСНОВІ ЦІННОСТЕЙ УКРАЇНСЬКОЇ ХАРТІЇ ВІЛЬНОЇ ЛЮДИНИ

Глобалізація, розвиток технологій, політичні виклики – все це вимагає від кожного із нас швидкого реагування. Освіта не може залишатися осторонь від важливих суспільних процесів і перетворень. Змінюються організаційні та економічні умови діяльності навчальних закладів, освітній процес здійснюється з використанням усіх доступних форм: онлайн (із застосуванням ІТ-технологій і дистанційного доступу на територіях, які близькі до місць бойових дій), офлайн (на територіях, віддалених від місць боїв), у змішаному форматі. Деякі вчителі навчають учнів навіть із лінії фронту. Заклади освіти стали штабами допомоги населенню й військовим: учасники освітнього процесу здійснюють